

UN MODEL DE ANALIZĂ A TEXTULUI ARGUMENTATIV DIN PERSPECTIVA LOGICII DISCURSULUI

Roxana-Iuliana Popescu

Abstract: *This paper deals with the stages that make a text be considered an argumentative text, stages that make up the message in order to support a thesis, from stating it to its demonstration. Therefore, the argumentative discourse focuses on changing the inner dispositions, whether these refer to intellectual convictions, emotional attitudes or physical actions. It is also constructed in order to make the person it addresses to, perform a certain act. It is also a dialogical discourse, but not necessarily a dialogue. This type of discourse is also inferential, based on the interlocutor's interpretative calculations, forced to rationalize in certain way, based on the linguistic structure of the enunciation and on the context. The author constructs his discourse according to some logical markers, his sentences being linked according to some logical operations, such as analogies, conjunctions, disjunctions, causal relations or consequential ones, without ignoring the logical syllogisms. In order to seize the manner in which this can be achieved, we propose a practical analysis of an argumentative text, namely *The Characters, or the Manners of the Age*, with *The Characters of Theophrastus*, by La Bruyere, chapter XVI.*

Key words: *linguistical argumentative characteristics, interactional features, logical operations, logical markers*

Discursul argumentativ presupune anumiti pasi de analiza, etape de construire a mesajului pentru sustinerea unei teze, de la afirmarea ei pana la demonstrarea ei.

Textul argumentativ ales spre interpretare este din *Caracterele* lui La Bruyere, din capitolul XVI – *Despre liberucugători, secțiunea 36:*

„Nu știi dacă cei care îndrăznesc să-l tăgăduiască pe Dumnezeu merită să te străduiești a le dovedi existența lui

**UN MODEL DE ANALIZA A TEXTULUI ARGUMENTATIV
DIN PERSPECTIVA LOGICII DISCURSULUI**

Dumnezeu și să-i tratezi mai serios decât au fost tratați în acest capitol; ignoranța, care este caracteristica lor, îi face incapabili de priceperea principiilor celor mai clare și de raționamentele cele mai înlănțuite. Admit, totuși, să citească raționamentul pe care am să-l fac, numai să nu se convingă că e tot ce se putea spune despre un adevăr atât de strălucitor.

Acum patruzeci de ani nu eram pe lume și nu stătea în puterea mea să fiu vreodată, cum nu depinde de mine, care exist de data aceasta, de-a nu mai fi; așadar, am început și continui să fiu prin ceva există în afară de mine, care va dăinui după mine și care este mai bun și mai puternic decât mine; dacă acest ceva nu este Dumnezeu, să mi se spună ce este.

Poate că eu, care exist, nu exist astfel decât prin puterea unei naturi universale, care a fost totdeauna așa cum o vedem, ducându-ne cu gândul până la nețărmurirea timpurilor. Dar natura aceasta ori este numai spirit, și atunci este Dumnezeu; ori este materie, și nu poate, prin urmare, să fi zămislit sufletul meu; ori este un amestec de materie și de spirit, și atunci, ceea ce este spirit în natură, eu îl numesc Dumnezeu.

Poate că, de asemenea, ceea ce numesc eu sufletul meu nu este decât o părticică de materie care există prin puterea unei naturi universale, care este și ea materie, care a fost întotdeauna și care va fi mereu așa cum o vedem, și care nu este Dumnezeu. Dar cel puțin trebuie să-mi admiteți că ceea ce numesc eu sufletul meu, orice ar putea fi, este un lucru care gândește și că dacă este materie, este în mod necesar o materie care gândește; căci nu mă va convinge nimeni că nu există în mine ceva care gândește în timp, ce înfirip acest raționament. Or, acest ceva care există în mine și care gândește, dacă își datorează ființa și dăinuirea unei naturi universale, care a existat mereu și care va exista mereu, pe care s-o recunoască drept cauza lui, trebuie neapărat să fie o natură universală sau care gândește sau care să fie mai nobilă și mai desăvârșită decât ceea ce gândește, dacă natura aceasta astfel alcătuită este materie, trebuie iarăși să conchidem că este o

materie universală care gândește sau care este mai nobilă și mai desăvârșită decât ceea ce gândește.

Merg mai departe, și spun: Materia aceasta, așa cum a fost presupusă ceva mai sus, dacă nu este o nălucire amăgitoare, ci ceva real, nu este nici ea imperceptibilă tuturor simțurilor; și dacă nu se descoperă prin ea însăși, o cunoaștem măcar în felurita orânduire a părților care alcătuiesc corpurile și care formează deosebirile dintre ele; ea formează așadar, chiar ea, totalitatea acestor corpuri diferite; și cum este o materie care gândește, potrivit ipotezei, sau care valorează mai mult decât ceea ce gândește, urmează de aici că este așa cel puțin potrivit câtorva dintre corpurile sale, și printr-o înlănțuire necesară, potrivit tuturor acestor corpuri, adică materia gândește în pietre, în metale, în mări, în pământ, în mine însumi, care nu sunt decât un corp, ca și în toate celelalte părți care o alcătuiesc. Deci îmbinării acestor părți atât de terestre, atât de grosolane, atât de corporale, care toate laolaltă formează materia universală sau lumea aceasta care se vede, îi datorez eu acel ceva care este în mine, care gândește și pe care eu îl numesc spiritul meu: ceea ce este absurd.

Dacă, dimpotrivă, această natură universală, orice ar putea să fie ea, nu poate fi totalitatea acestor corpuri, nici vreunul dintre aceste corpuri, urmează de aici că nu este de loc materie, nici perceptibilă prin vreunul dintre simțuri; dacă totuși gândește sau dacă este mai desăvârșită decât acel ceva care gândește, conchid iarăși că este spirit, sau o ființă mai bună și mai desăvârșită decât ce este spirit; dacă, de altfel, nu-i mai rămâne acelui ceva care gândește în mine și pe care eu îl numesc spiritul meu decât această natură universală la care poate să se reîntoarcă pentru a-și întâlni cauza primă și unica sa origine, pentru că spiritul nu-și găsește principiul în sine cu atât mai puțin în materie, așa cum s-a demonstrat, atunci nu mai fac obiecții asupra numelor; dar acest izvor al izvodirii oricărui spirit, care este și el spirit și este mai minunat decât orice spirit, eu îl numesc Dumnezeu

**UN MODEL DE ANALIZA A TEXTULUI ARGUMENTATIV
DIN PERSPECTIVA LOGICII DISCURSULUI**

Pe scurt, eu gândesc, deci Dumnezeu există; căci acel ceva care gândește în mine însumi, pentru că nu a depins de mine să mi-l ofer o primă dată, cum nu depinde de mine să-l păstrez o singură clipită. Nu-l datorez unei ființe care să fie mai presus de mine și care nu este materie. Și ființa aceasta este Dumnezeu.”

Discursul argumentativ vizează modificarea dispozițiilor interioare ale interlocutorilor, fie că este vorba de convingeri intelectuale, atitudini emoționale sau acțiuni fizice.

Principalele sale caracteristici lingvistice și interacționaleⁱ sunt prezente și în textul lui La Bruyère după cum urmează:

- orientarea spre interlocutor: *Nu știu dacă cei care îndrăznesc să-l tăgăduiască pe Dumnezeu merită să te străduiești a le dovedi existența lui Dumnezeu și să-i tratezi mai serios decât au fost tratați*

- situarea la nivelul probabilității, opiniei, plauzibilului: *Nu știu dacă...*

- noțiunea de alegere în câmpul practicii (Aristotel insista asupra faptului că retorica vizează o decizie: adeziune/respingere, acțiune/abținere de la acțiune): *admit, numesc, nu mă va convinge nimeni;*

- exploatarea implicitului –*acum 40 de ani*

- actualizarea anumitor relații logice (deducție, inducție, analogie, cauzalitate)

- valorificarea noțiunii de ordine.

Argumentele lui Aristotel legate de retorică sunt valabile și astăzi atunci când este vorba despre un discurs:

- examinarea unei chestiuni din mai multe perspective poate sluji stabilirii adevărului sau maximizării probabilității

- cunoașterea tehnicilor persuasive este un mijloc de apărare față de retorica celorlalți

- omul ca ființă rațională și pasională are nevoie pe lângă argumente logice, de argumente etice și patetice.

Discursul argumentativ este un discurs de schimbare de stare cognitivă și comportamentală: „Un discurs argumentativ este un discurs orientat spre receptor, căruia urmărește să-i modifice dispozițiile interioare”(M.Charolles,1979)ⁱⁱ, pentru că a argumenta înseamnă conform lui J.B. Grize, „a căuta, prin discurs, să determini auditoriul să efectueze o anumită acțiune. De aici decurge faptul că argumentare este construită întotdeauna pentru cineva, spre deosebire de demonstrație care este pentru oricine.”

Discursul argumentativ este un discurs dialogic fără să fie neapărat și dialogat. Celălalt este înscris în discurs, determinând alegerea tematică. Celălalt determină și genul discursiv (narațiunea este prezentă în majoritatea interacțiunilor verbale, în timp ce explicația domină în discursul didactic și științific), actele de limbaj, polifonia enunțiativă (ironia, discursul polemic, etc.)

Discursul argumentativ este un discurs inferențial, bazat pe calculul interpretativ al interlocutorului, determinat să raționeze într-un anume fel, pe baza structurii lingvistice a enunțului și a determinărilor contextuale.

La Bruyère nu discută dogme religioase, schițează chiar o apologetică a creștinismului, venerează biserica, dar nu și pe slujitorii ei.

Acest paragraf din capitolul XVI avansează problema existenței lui Dumnezeu adusă în fața celor care îl *tăgăduiesc* al căror motiv este interpretat ca o caracteristică a lor: *ignoranța*. Deși el propune această teză spunând că nu dorește să-i convingă pe acești atei, se poate vorbi totuși de încercarea de modificare a gândirii receptorului și eventual a comportamentului său. Acest lucru se poate vedea prin seria de argumente aduse în sprijinul tezei refuzate.

Urmează apoi procesul de argumentarea susținut de intertextualitate, și anume argumentul său „dacă acest ceva nu este Dumnezeu, să mi se spună ce este” care face trimitere la argumentul lui Sf. Augustin (*Solilocvii, cap.VIII*).

Autorul continuă să-și prezinte argumentele prin conectori logici. Operațiile logice la care recurge autorul sunt dintre cele mai

**UN MODEL DE ANALIZA A TEXTULUI ARGUMENTATIV
DIN PERSPECTIVA LOGICII DISCURSULUI**

variate: analogii (conjunctii, locuțiuni conjuncționale: *și, de asemenea, măcar, adică, ca și, așa cum*), disjuncții (conjunctii și ad-
verbe de coordonare: *totuși, dar, or, ci, nici...nici*, construcția
frastică: *dimpotrivă*), opoziția exclusivă (conjunctii de coordonare:
ori...ori, sau...sau), relația causală (conjunctii: *dacă, căci, pentru
că, cum (deoarece)*, verbe: *conchidem, s-a demonstrat*), conse-
cinența (conjunctii și locuțiuni conjuncționale de coordonare /
subordonare: *așadar, numai să, și atunci, prin urmare, deci* sau
expresii verbale: *îi face incapabili, merg mai departe*).

*Pe lângă aceste operații, se mai pot remarca și operații de
argumentare și cele de ordine. Operațiile argumentative se aplică
la nivelul modurilor de enunțare și al formelor de predicție. Se
vehiculează existența a trei tipuri funcționale simultane în
discursul argumentativ:*

- mărcile enunțării, care prezintă poziția enunțatorului în
raport cu enunțul său: *Nu știi, Admit, totuși, Pe scurt, eu gândesc*.

- mărcile de organizare, reprezentate de conectorii grama-
ticali, termeni cu valoare semantică echivalentă, fraze/expresii ce
evidențiază articularea raționamentelor: *și, totuși, așadar, dacă,
poate că, ori...și atunci, ori...prin urmare, ori...și atunci, poate că,
de asemenea, dar, și...și, dar, că...și...că dacă, căci, or, sau...sau,
ci, și dacă, măcar, așadar, și cum, potrivit, adică, ca și, deci,
dimpotrivă, nici...nici, totuși, de altfel așa cum, dar, pe scurt, deci,
căci, pentru că, cum așadar, și; sau verbe ca admit, am început și
continui, să conchidem, s-a demonstrat, sau expresii: este absurd
este cu neputință*.

- mărci lexicale, adică opoziția dintre teza respinsă și teza
propusă prin două câmpuri lexicale opuse ce coexistă în cadrul
textului: materia pe de o parte și spiritul pe de alta. Prima exem-
plificată prin substantive: *corp, pietre, metale, mări, pământ, cor-
pul uman, părți, lume*, prin adjective: *terestru, grosolan, corporal,
perceptibil*. Al doilea exemplificat prin substantive mai degrabă
abstracte: *Dumnezeu, suflet, gândire* sau substantive și adjective
care neagă pe cele ce caracterizează materia: *nici corp, nici
perceptibilă*.

A înțelege un text argumentativ înseamnă a-ți pune trei întrebări eminamente necesare, și anume:

1. Care e teza pe care emițătorul o depășește sau o refuză?
2. Care este teza la care vrea să-l alieze pe receptor?
3. Care este strategia argumentativă pe care o folosește?

În privința primei întrebări putem răspunde că ea se referă, așa cum am mai spus, la depășirea ipotezei pe care unii o susțin cu privire la faptul că Dumnezeu nu există. Dimpotrivă, abordând astfel și cea de-a doua întrebare, el dorește să demonstreze că datorită lui Dumnezeu noi gândim, și deci prin urmare El există.

Strategia abordată este una logică apelând la raționamentul matematic prin reducerea la absurd a ipotezei. Argumentele sunt organizate pe paragrafe, pornind de la general ajungând la exemple concrete prin înlănțuire logică, prin silogisme, după cum urmează:

- paragraful I: teza depășită

- paragraful al-II-lea: dovada prezenței sale pe lume este datorată existenței unui *ceva care există în afară de mine, care va dăinui după mine și care este mai bun și mai puternic decât mine; dacă acest ceva nu este Dumnezeu, să mi se spună ce este*. Se impune demonstrarea acestui lucru

- paragraful al-III-lea: se speculează existența sa pe lume *prin puterea unei naturi universale*. Printr-o operație de disjuncție și de opoziție exclusivă se încearcă definirea acesteia: *Dar natura aceasta ori este numai spirit, și atunci este Dumnezeu; ori este materie, și nu poate, prin urmare, să fi zămislit sufletul meu; ori este un amestec de materie și de spirit, și atunci, ceea ce este spirit în natură, eu îl numesc Dumnezeu.*

- paragrafele al IV lea și al V lea: au la bază o serie de silogisme care se folosesc de acel raționament relatat mai sus:

ex.:

Sufletul este un lucru care gândește

Sufletul este materie.

Rezultă că materia este un lucru care gândește.

**UN MODEL DE ANALIZA A TEXTULUI ARGUMENTATIV
DIN PERSPECTIVA LOGICII DISCURSULUI**

Natura universală este una care gândește sau care să fie mai nobilă și mai desăvârșită decât ceea ce gândește

Natura este alcătuită din materie.

Rezultă că *materia este una universală care gândește sau care este mai nobilă și mai desăvârșită decât ceea ce gândește.*

Materia este ceva real (nu este imperceptibilă tuturor simțurilor)

Real este orânduirea părților care alcătuiesc corpurile

Rezultă că *Materia este totalitatea acestor corpuri reale.*

Materia este totalitatea acestor corpuri diferite

Materia gândește.

Rezultă că *totalitatea acestor corpuri diferite gândesc.*

Totalitatea acestor corpuri diferite gândesc.

Corpurile diferite sunt reprezentate de pietre, metale, mări, pământ.

Rezultă că *pietrele etc, gândesc ceea ce este ABSURD.*

- paragraful al VI lea demonstrează tocmai contrariul, de fapt teza la care se dorește să se ajungă, și anume că *acel ceva care gândește în mine este datorat lui Dumnezeu și nu materiei.*

Ex.

Materia este totalitate corpurilor.

Natura universală nu poate fi totalitatea acestor corpuri.

Rezultă că *natura universală nu este materie.*

Natura universală nu este materie.

Materia nu gândește.

Rezultă că *natura universală gândește.* (se folosește negarea negației)

*Natura universală gândește.
Spiritul gândește.
Rezultă că natura universală este un spirit.*

*Natura universală este un spirit.
Spiritul este Dumnezeu.
Rezultă că Dumnezeu este natura universală.*

- paragraful al-VII-lea este teza la care se ajunge prin raționamentul următor:

*Acel ceva care gândește în mine este spiritul meu
Spiritul meu aparține naturii universale
Rezultă că acel ceva care gândește în mine este natura
universală.*

După cum a rezultat din paragraful al-VI-lea: *Dumnezeu este natură universală.*

Rezultă că *acel ceva care gândește în mine este Dumnezeu. Q.e.d.*

În concluzie, putem afirma că textul argumentativ se construiește într-un mod logic, apelând la raționamente și judecăți în măsură să ne descifreze adevărul sau falsitatea unei teze.

**UN MODEL DE ANALIZA A TEXTULUI ARGUMENTATIV
DIN PERSPECTIVA LOGICII DISCURSULUI**

BIBLIOGRAFIE

- Bremond, Claude, *Logica povestirii*, Editura Univers, București, 1981
- Charaudeau, Patrick, *Langage et discours. Eléments de sémio-linguistique*, Hachette, Paris, 1983
- Fontanier, Pierre, *Figurile limbajului*, Editura Univers, București, 1977
- Foucault, Michel, *Cuvintele și lucrurile*, Editura Univers, București, 1996
- Genette, Gerard, *Figuri*, Editura Univers, București, 1978
- Grice, Paul Herbert, *Logique et conversation*, în „Communication”, nr.30, Paris, 1980
- Mainueneau, Dominique, *Pragmatique pour le discours littéraire*, Bordas, Paris, 1990
- Rovența-Frumușani, Daniela, *Argumentarea – Modele și strategii*, Editura ALL, București, 2000
- Vanderveken, Daniel, *Les actes du discours. Essai de philosophie du langage et de l'esprit sur la signification des énonciations*, Pierre Mardaga, Bruxelles, 1988
- Vlad, Carmen, *Textul-aisberg-teorie și analiză lingvistico-semiotică*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj, 2003

Text:

La Bruyère, *Caracterele sau moravurile acestui veac*, trad. Aurel Tita, Editura pentru literatură, București, 1966

NOTE

ⁱ Daniela Rovența- Frumușani, *op.cit.*, p.164

ⁱⁱ idem, p.174

ROSLIR 1 2006